

Особисті потреби та їхнє місце у процесі відтворення професіонального потенціалу

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану, перспектив зайнятості та відтворення професіонального потенціалу населення України як основи задоволення особистих потреб.

Ключові слова: особисті потреби, професіональний потенціал, зайнятість.

Статья посвящена исследованиям современного состояния, перспективам занятости и воспроизводства профессионального потенциала населения Украины как основы удовлетворения потребностей личности.

Ключевые слова: личные потребности, профессиональный потенциал, занятость.

The article is dedicated to the research of the modern condition, prospectives of employment and professional potential reproduction of Ukrainian population as the basis of personal needs satisfaction.

Keywords: personal needs, professional potential, employment.

Постановка завдання. Тенденція суспільного розвитку в сучасних умовах полягає в тому, що під впливом науково-технічного прогресу зростає кількість потреб. Враховуючи те, що переважна більшість населення України працездатного віку не мають власності та власного бізнесу для свого утримання, утримання своєї сім'ї, можливими напрямками задоволення їх потреб стає зайнятість як форма реалізації професіонального потенціалу особистості.

Поступовий перехід України до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки обумовлює необхідність детального вивчення основних чинників, що забезпечують відтворення професіонального потенціалу особистості, зокрема у процесі зайнятості. Оновлення освітньо-кваліфікаційних характеристик працюючих, отримання доходів, у свою чергу, є основою для підвищення рівня кваліфікації та задоволення всіх груп потреб.

Окремим питанням у процесі реалізації професіонального потенціалу є зайнятість. Держава велику увагу приділяє проблемам зайнятості осіб із вищою освітою, адже їхня зайнятість не тільки впливає на задоволення особистих і суспільних потреб громадян, а й у результаті високопродуктивної праці створює необхідні для розвитку суспільства ресурси.

Аналіз досягнень та публікацій з проблеми показує, що значній трансформації піддаються форми і види зайнятості, зміст та характер праці [1, с. 12, 2–4]; змінюється якість і роль

працівника у процесі зайнятості [5, с. 25]. Проте, незважаючи на підвищений інтерес до цієї тематики, залишаються недостатньо дослідженими багато важливих аспектів зайнятості, зокрема, зв'язок професіонального потенціалу та процесу задоволення особистих потреб населення.

Метою статті є дослідження теоретичних основ процесу реалізації професіонального потенціалу особистості та задоволення всіх груп її потреб.

Виклад основного матеріалу. Професіональний потенціал на відміну від інших категорій, таких як робоча сила, трудові ресурси, трудовий потенціал, характеризує інтегральну здатність кількісних та якісних характеристик економічно активного населення (підприємства, галузі, території) з вищою освітою з приводу його реальної та потенційної спроможності виробляти, накопичувати, передавати та реалізовувати знання в матеріальних та духовних цінностях за визначених соціально-економічних умов. Зайнятість, своєю чергою, створює передумови для забезпечення гідного рівня життя працюючих, задоволення професійних потреб працівників, потреби в освіті, підвищенні кваліфікації. Зайнятість органічно поєднується із задоволенням особистих потреб людини, в тому числі таких як: рівень оплати праці, характер праці, умови праці, охорона праці, інтенсивність праці.

Регулятором зайнятості, стимулом для підвищення професійного рівня виступає заробітна плата. Дослідження підтверджують факт відсутності кореляційного зв'язку між рівнем освіти як основного компоненту професіонального потенціалу та заробітної плати. Отже, постає завдання розробки системи заходів щодо підвищення результативності зайнятості, підвищення рівня оплати праці працюючих, адекватності рівня освіти та рівня доходів населення України. Вирішення цього комплексу завдань сприятиме росту мотивів для підвищення професіонального потенціалу та задоволення особистих потреб.

Збільшення професіонального потенціалу відбувається за рахунок, зокрема, збільшення витрат на освіту. Основну частину витрат на освіту несуть самі особи, які навчаються, їхні сім'ї. Якщо до цього додати розширення потреб у нових товарах та послугах; збільшення витрат на житло та транспортних витрат, то маємо констатувати зростання витрат на споживчий кошик, необхідний для мінімального відтворення особистості, задоволення її потреб. Задоволені, насичені потреби – це основа якісного росту професіонального потенціалу суспільства. У цьому контексті насиченою потребою стає потреба для задоволення якої уже придбаний чи ство-

рений самостійно об'єкт, ненасиченою потребою є та, для задоволення якої споживач ще не придбав товару, але збирається це зробити. Збільшення ненасичених потреб зумовлює підвищення інтенсивності праці найманих працівників, зростання психологічного навантаження, що потребує більше коштів та засобів для відновлення моральних, фізичних, нервових сил. Отже, підтверджуючи взаємозв'язок потреб, професіонального потенціалу, можна зазначити, що потреби особистості в доходах, у задоволенні потреб фізичного існування, у зайнятості зумовлюють мотиви росту професіонального потенціалу. Зростання останнього слугує збільшенню потенційних доходів, частина яких може бути витрачена на задоволення особистих потреб.

На відтворення професіонального потенціалу впливають численні фактори: рівень розвитку суспільства, його інтелектуальний потенціал, міра реалізації досягнень в освіті та науці тощо. Саме ці фактори визначають і потреби людей. Працівники повинні відпочивати, підвищувати свою кваліфікацію, підвищувати свій культурний рівень, що потребує фінансових затрат.

Відтворення професіонального потенціалу залежить від рівня розвитку суспільства в силу того, що у високо розвинутому суспільстві підвищуються вимоги до кваліфікації, освіти працівників. Якщо працівником була отримана освіта, захищені кандидатська чи докторська дисертація, постійно підвищується рівень кваліфікації за допомогою самоосвіти, то маємо констатувати факт, що відбулося зростання професіонального потенціалу. Такі довгострокові інвестиційні вкладення підвищують вартість робочої сили, створюючи додатковий дохід працівникові, сприяють збільшенню доходів населення та підвищенню рівня задоволення особистих потреб.

Головним завданням процесу реалізації професіонального потенціалу є забезпечення його кількісних та якісних характеристик у процесі задоволення потреби у вищій освіті населення України. Задоволення потреби в освіті вимагає певного часу. Освітні послуги неможливо нагромадити ні у виробника, ні у споживача, неможливо накопичити та перепродати, на відміну від послуг матеріального характеру. Накопичення певної кількості спожитих освітніх послуг зумовлює перехід на нову якість професіонального потенціалу особистості. Визначальна роль особистих потреб полягає у спонуканні людей до дії. Вони сприяють можливості саме високоосвіченим працівникам отримувати високооплачувану роботу.

Щоб задовольнити потреби, інвестувати кошти у вищу освіту, працівник повинен мати високий рівень життя. Зниженню заробітної плати запобігають такі чинники, як недостатній рівень пропозиції висококваліфікованих працівників та той фактор, що для більшості покупців на ринку товарів заробітна плата є основним джерелом доходів. Зниження заробітної плати призводить до зниження купівельної спроможності громадян, відповідно, до зменшення обсягу реалізації продукції.

Вихідним моментом у складних економічних відносинах і одним із кінцевих результатів цих взаємовідносин (зайня-

тість – особисті потреби – заробітна плата) є задоволення конкретних потреб особистості. Недоспоживання, як і надлишкове гіпертрофоване споживання, руйнівним чином впливає на особу, призводить до мотиваційного спотворення економічної поведінки людини [6, с. 33].

Взаємозв'язок між заробітною платою і зайнятістю полягає в тому, що заробітна плата як основна частина доходів населення, виконуючи регулятивну функцію, формує платіжний попит населення, визначає структуру і динаміку виробництва, регулює зайнятість. І навпаки, регуляторна функція зайнятості проявляється в тому, що чисельність зайнятих тісно пов'язана з фондом оплати праці та середньомісячною заробітною платою. Рівень заробітної плати залежить від здібностей найманого працівника, від його відношення до праці, його особистих якостей тощо.

Висока заробітна плата є основою збільшення споживання, рушійною силою розширення ринку тощо. Якщо темпи розвитку заробітної плати не співпадають із темпами розвитку потреб, це свідчить, що заробітна плата починає грати дестабілізуючу роль в розвитку економіки та особистості.

У результаті зайнятості реалізується потреба особистості у праці. Зайняте населення, отримуючи винагороду за свою працю, задовольняє особисті потреби та потреби своєї сім'ї. Праця є життєдайним джерелом, людиноформуючим фактором. Праця є способом перетворення і освоєння природних ресурсів для задоволення потреб особистості. У процесі праці створюються матеріальні та духовні блага, розвивається сам суб'єкт праці, тобто праця має значний соціальний ефект.

Задоволення особистих потреб у значній мірі має залежати від державного впливу в частині забезпечення мінімальних соціальних гарантій в оплаті праці, регулювання ринку праці, відносини в сфері освіти тощо. Регулювання має відбуватися за допомогою створення певного правового режиму, що досягається прийняттям певних нормативних актів. Стосовно впливу держави на реалізацію професіонального потенціалу у процесі зайнятості, то його можна поділити на такі основні напрями:

- 1) організаційні, законодавчі, фінансові заходи держави щодо ліквідації диспропорцій в попиті та пропозиції робочої сили;
- 2) вирішення шляхів подолання вже існуючих негативних процесів у соціально-економічній сфері, а саме: безробіття, інфляція;
- 3) стимулювання позитивної динаміки тієї частини виручки від реалізації продукції, яку роботодавці за своєю ініціативою мають вкладати в розвиток людського фактора (збільшення заробітної плати, розширення об'єктів соціальної сфери);
- 4) збільшення питомої ваги оплати праці у структурі української продукції, задіявши при цьому механізми державної підтримки.

Одним із варіантів підвищення рівня відтворення професіонального потенціалу, задоволення особистих потреб є запровадження дійових механізмів активізації вітчизняного

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

виробництва, вкладання інвестицій у виробничі сфери, захист вітчизняного виробника.

Висновки

З урахуванням зростання потреб особистості у праці, освіті, потреб підприємств у високкваліфікованій робочій силі особливого значення набуває створення інвестиційно-орієнтованої моделі інноваційного розвитку професіонального потенціалу, за якого держава має виступати у ролі головного інвестора розвитку людських ресурсів, створювати умови для стимулювання інвестицій у розвиток якісних характеристик національної робочої сили. При формуванні зайнятості на макrorівні, органи управління мають користуватися такими принципами, визначеними законодавством, як: забезпечення рівних можливостей всім громадянам; сприяння забезпеченню ефективної зайнятості, добровільності праці. Важливим напрямом задоволення особистих потреб у процесі реалізації професіонального потенціалу є перенесення акценту державної політики з мінімального забезпечення заробітною платою та пільгами до комплексного відтворення фізичних, розумових здібностей працюючих, та їх постійного професійного розвитку.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі пов'язані з необхідністю пошуку дієвих шляхів запрова-

дження державного регуляторного впливу на забезпечення відповідності освітньо-кваліфікаційного рівня працівників із рівнем заробітної плати, умов для професійного і соціального розвитку, кар'єрного зростання.

Список використаних джерел

1. Колот А.М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А.М. Колот // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 14–34.
2. Валасинович Б.О. Зайнятість в умовах становлення інформаційного суспільства / Б.О. Валасинович // Автореф. дисерт. здоб. к.е.н. – Київ. – 2005.
3. Макарова М.В. Дистанційна зайнятість в умовах розвитку мережної економіки // Економіка і держава. – 2006. – №1. – С. 81–84; Макарова М.В. Інформаційні і мережні технології: оцінка продуктивності на макrorівні // Економіка і держава. – 2006. – №10. – С. 56–60.
4. Сазонець О.М. Державна підтримка інформатизації економіки України // Економіка і держава. – 2006. – №9. – С. 21–23.
5. Шовкун І.А. Інтелектуальний ресурс економічного розвитку // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 14–34.
6. Мандибур В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В.О. Мандибур. – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 256 с.